

2015

The Importance of Bologna-style Credit-based Training in Kazakhstan Higher Educational Institutes

Liza Naviy

Nurgul Nurmukhanbetova

Anuarbek Kakabayev

Makhabbat Ramzanova

Follow this and additional works at: <https://arrow.tudublin.ie/level3>

Recommended Citation

Naviy, Liza; Nurmukhanbetova, Nurgul; Kakabayev, Anuarbek; and Ramzanova, Makhabbat (2015) "The Importance of Bologna-style Credit-based Training in Kazakhstan Higher Educational Institutes," *Level 3*: Vol. 12: Iss. 2, Article 9.

doi:10.21427/D7244Q

Available at: <https://arrow.tudublin.ie/level3/vol12/iss2/9>

This Article is brought to you for free and open access by the Journals Published Through Arrow at ARROW@TU Dublin. It has been accepted for inclusion in Level 3 by an authorized administrator of ARROW@TU Dublin. For more information, please contact yvonne.desmond@tudublin.ie, arrow.admin@tudublin.ie, brian.widdis@tudublin.ie.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike 3.0 License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/)

The importance of Bologna-style credit-based training in Kazakhstan higher educational institutions

Authors

Liza Naviy, Nurgul Nurmukhanbetova, Anuarbek Kakabayev, Makhabbat Ramzanova

Kokshetau State University, Kazakhstan

Abstract

This article discussed the reform of higher education in Kazakhstan following the Bologna model. In particular it deals with the use of credit-based systems and what advantages these systems are expected to bring both for students and for universities.

Key words: higher education reforms; mobility; independent study; principles

INTRODUCTION

Kazakhstan has taken its first major step into the global education system with the introduction of credit-based awards following the Bologna model. In 2007 the term "credit training technology" was formally introduced in "The Law of Education". The 11th article of this law provided the opportunity to use new technologies in training and to introduce credit-based systems. In addition it provided opportunities for the development of distance learning using the most up-to-date information and communicative technologies. This in turn facilitated wider continuous professional training to respond to the evidently changing society of Kazakhstan and the varied requirements of the rapidly modernising labour market.

It became clear to Kazakhstan at the turn of the century that modernisation and internationalisation were essential in the higher education system to drive economic development in new directions and to compete in a global graduate market. Certainly, the reforms since 2007 were intended not only to take a step into the world educational system but also to effect a paradigm shift for the country into the future. Kazakhstan regarded modernisation of higher education system as essential for the preparation of world-class

specialists to drive economic and societal growth taking references from world, Bologna and Lisbon expertise that a modernised, credit-based and outcomes-based higher education system is relatively more effective in preparing professionals who are both competent in their jobs and who will be adaptable for any situation in a company, organisation or sector.

1. Why credit-based education and training?

There is an expectation that a credit-based and outcomes-based higher education system will encourage students to be more autonomous and self-directed in their own studies, and that they would be more independent in developing their knowledge working and begin researching for themselves. Such expectations require significant changes in the organisation of higher education curricula, in pedagogies and in assessment systems if the expected benefits to graduate competences are to be achieved. In particular it means a shift to a credits system where students progress only on achievement of credit-based learning outcomes. In this new scenario, professors have a different role. They are no longer simply transmitters of knowledge: they should show students how to be self-directed, how to learn for themselves and how to achieve their expected learning outcomes and associated credits.

2. The Bologna Expert Group in Kazakhstan

The Bologna process began in Kazakhstan in 2003. On the 8th of October 2003, according to the Order №661 of the Minister of Science of the Republic of Kazakhstan Zh. Kulekeev, an expert group was formed to study aspects of the Bologna process. The group's remit included supplying Kazakhstan higher educational institutions with sufficient information on European educational systems, attending European conferences, consulting UNESCO and other organisations. The members of this group were from ministries of education and science, and rectors of the higher educational institutions of Kazakhstan.

The members of the expert group of Kazakh scientists who examined the scientific-theoretical basis of the credit training system on behalf of the Government were: Zh. A. Karabaev, A. K. Kusainov, N. A. Asanov, G. K. Akhmetova, S.M. Omirbaev, K. Zh. Kozhahmetova, Sh. T. Imanbaeva, B. Abrasilov, D. Suleev.

The group members published scientific articles and recommendations for a new higher education system. As the results of their work Kazakhstan signed the declaration towards the Bologna process. On 22 November 2007 according to the Order №566 for the implement of the law of education, organisational guidelines and rules for a credit-based training system was approved, and was to be made effective for training in all higher educational institutions.

3. Advantages of the Bologna and Lisbon Conventions

In accordance with the signing by Kazakhstan of the Lisbon Convention Kazakhstan became a member of various international programmes and partnership contracts. This presented new opportunities for higher educational system in Kazakhstan, including the following:

- opportunity to study in any place where a student wants
- partnering with any national educational system
- using all types of forms and programmes of higher educational training (full-time daily, evening, distance, correspondence studies)
- possibility of international examining
- compliance of the local diploma with the common European Diploma Supplement [3].

For Kazakhstan the following advantages of the The Bologna process aims were of particular importance:

- To approve scientific degrees that are universally accepted and are possible to compare
- To use the system of degrees for clear, understandable applications of the Diploma Supplement (for employment and increasing for mutual recognition and mobility across higher educational systems)
- To introduce two steps of the higher educational system: basic/primary/bachelor and post-graduate (the bachelor degree was considered enough for initial entry to the European labour market) .
- To develop a credit training system that is considered to be an analogous to the ECTS system as the instrument for increasing students activities.
If other universities accept credit training it will be approved in all steps of higher Education.
- To promote mobility of students and teachers, scholars and educational managers
- To develop European cooperations in making comparable measures and methodologies for quality assurance

- To develop the role of the students in higher educational institutions management especially in evaluating the quality of training
- To plan more joint higher educational programmes
- To increase scientific research
- To develop social cooperation and responsibility in higher educational institutions
- To develop compliance between science and training
- To focus greater attention on the problems of training.

4. Shared educational values with Europe

So, in both Europe and Kazakhstan there is recognition of the role of universities in developing cultural values. Some shared values are as follows:

- i. higher education should respond to social demands
- ii. citizens should have equal right to enter higher educational institutions
- iii. acceptance of the need for understandable and comparable degrees and professional qualifications
- iv. respect for different cultures, languages, national systems
- v. development of autonomy of universities within academic quotas
- vi. to establish good relationship between the members of the Bologna process in relation to its main aims.

According to expert analysis, the Bologna process equalises professional education qualifications of Western Europe with those of Kazakhstan using the formula of 'bachelor, magister, doctorate' and promoting the recognition of Kazakhstan higher educational awards in Europe. The Bologna process is understood in Kazakhstan as the process of equalising European higher educational system based on the common the following service principles:

- to develop opportunities to be equalised with the European higher educational
- to enclose national educational systems
- to introduce multi-leveled education
- to accept academic credit systems

- to evaluate the quality of education
- to widen the mobility of students and teachers
- to guide students to centralised education.

What are the main principles of the Bologna process as operationalised in Kazakhstan? What is the credit technology used? What differences does it make?

The first principle: to accept the value of education and science for employment and for increasing the quality of the European education in international rivalry.

The second principle: to approve three levels of higher education based on bachelor, master and doctorate.

The third principle: to introduce the European credit system of training, processing, organising and educational results marking.

The fourth principle: to develop the mobility of professors and students between European and local universities.

The fifth principle: to increase quality assurance training processes to European quality standards.

The sixth principle: to update international accreditation and tests in higher educational institutions.

5. The importance of credit-based systems for international recognition

The term 'credit-hour' was firstly introduced by the President of Harvard University, a famous innovator in the American educational sphere, Charles Eliot in 1869. In the period 1870-1880 *credit-hours* was introduced as a measurement system to determine the volume of a subject. Since 1892 national educational committees introduced the term 'credit' not only in colleges, but even in secondary schools, and then in bachelors, masters and doctorate. Nowadays the use of credit training technology is increasing in Kazakhstan. There is a definition of credit training technology in the educational standards of Republic of Kazakhstan (Higher education. Main rules. RK 5.04.019-2008. RK MES 23.01.2008): « ... study based to summarised credit hours, to chose an educational direction, to pay attention to human differences. The system based on increasing educational quality of degrees is called credit technology»[4 6.23].

Advantages of a credit training system

Kazakhstan regards credit-based training systems as offering the following advantages:

- i. It can help to develop the abilities of students in making decision concerning their own education as the aim of the current system is overly focused on information and training.
- ii. Students can have more freedom to choose any discipline in their educational plan. They also can participate in forming their own educational plan where there are also many disciplines to choose from.
- iii. There may be a time when students will have the right to choose their teachers.
- iv. There are more academic advisors who help students to choose disciplines and educational direction.
- v. Credit systems can mean using additional training approaches with the requisite additional equipment (printing and electronic);
- vi. Credit systems can increase student independent learning, including self-work without a teacher's help and self-work with teacher's support;
- vii. Educational quality is checked only in objective examinations.
- viii. Credits systems can increasing educational motivation with opportunities to study abroad and gain academic recognition for local education abroad.
- ix. There may be more opportunities to use interactive methods in training.
- x. There may be more opportunities to introduce other examination systems of marking and the mechanisms of marking, and of differentiations in marking. Chuchalin and Boev explain the credit system as a system of marking training programmes, and the rating system as a system of managing its quality [5].

6. Learning from the experiences of others using credit-systems

Introducing a credit system in Kazakhstan's higher educational institutions need to take note of the changes in world educational systems, and of research the practice of these systems abroad.

Samples of credit systems used in world educational institutions can be divided into several types, including the following four types:

- 1) credit systems based on composing credits (for example SCS);
- 2) different types of credit systems based on changing and composing;

- 3) credits in the same time (for example CATS);
- 4) credit systems based on changing credits for academic mobility (for example ECTS).

In the first practices of a credit training system in Kazakhstan it was considered necessary to develop the independent learning skills of students. It was considered that the less the taught, academic hours and the more time students spent in independent learning the better for their self-training and self-development.

7. Credit-based systems as a new learning paradigm?

A new paradigm of a credit-based training system changed “training according to how you study”, “self-development”, “training during one’s whole lifespan”. In the new system a teacher is considered to be a guide of students showing them new methods and ways of self-directing and as an administer of social activities. The result of this in higher educational institutions is not yet known regarding the quality of student’s education in professional training programmes. It is not yet clear what quality measures of professional training will be used to assess the ability of professionalists considered to be recognised by theoretical training degrees heretofore according to the educational demands of the state educational standards.

Despite the challenges and difficulties in the credit system we have some **good results** during the examination of the reform process in Kazakhstan higher educational institutions in relation to the directions of the national and world development of training. The following are some key results:

- Kazakhstan’s particular social-cultural situations consistently requires and values the idea of training, the development of the education of teachers, and the increase in student qualifications
- A multi-level approach to awards is welcome
- The introduction of new professions and new training disciplines according to social requirement and world educational system demands is easier with credit systems
- Updating of all professional training standards and typical training programmes is easier with credit systems
- Updating of training-methods of all training disciplines is still complex
- Less academic hours of training means more time for students’ self-directed and independent learning

- Increased motivation among students to study for credits is evident
- Changing the teacher's role means increasing demands on teachers' abilities
- Credit systems allow the wider use of interactive methods, new pedagogical and informational technologies in training
- Credits increase the importance of the connections between the disciplines.

The function of the credit training system were also found to include the following:

- *An instrument of providing education*, because credit-hour is both the unit of training measure and the result of following the educational plan
- *An instrument of arranging self-work*, because it makes students study and work independently during the term, where 60-80% of marks consists of inter-examinational and terminal examinational markings
- *An instrument for improving students' personal skills*, because it makes students be present in their classes and submit self-work on time
- *An instrument of methodic training marking*, because it shows the effective use of results of different methods, types and forms of self-work
- And also, it is considered to promote the opportunities to solve financial, organisational and technological problems [4,14].

Kazakhstan is using different types and forms of programmes introducing credit technology into the educational system to be aligned with world and international educational standards that are useful for us.

In another ten years it will be interesting to see the results.

References

1. The education law of the Republic of Kazakhstan . 2007. 22 July. Akorda
2. The Convention on the recognition of qualifications concerning higher education in the Europe region. Lisbon, Portugalia, 11April.1997. //www.rc. edu.ru
3. The zone of European higher education. Joint statement of European ministers of education. Bologna, Italy, 19 June 1997 // www.bologna.ru
4. Basis of credit educational system in Kazakhstan (S.B.Abdygapparova, G.K.Akhmetova, A.A.Kusainov. Editor.Zh.A.Kulekeev,G.I.Gamarik, B.S.Abdirasyllova Almaty: Kazakh university, 2004- 96p.
5. A.Chuchalin, O.Boev. The credit- rating system Кредитно-рейтинговая система // Higher Education

Қазақстандағы жоғары оқу орындарының кредиттік оқыту жүйесіне ену маңыздылығы

Авторлар

**Навий Лиза, Нурмуханбетова Нургуль Нуркеновна,
Какабаев Ануарбек Аязбаевич, Рамазанова Махаббат Агибаевна**

Кіріспе

Еліміз әлемдік білім беру жүйесінің биігінен көрінуге алғашқы батыл қадамдар жасады. Сондай-ақ, 2007 жылы «Білім туралы» заңға «кредиттік оқыту технологиясы» ұғымы заңнамада анықталған. Осы заңның 11-ші бабында білім жүйесі мәселелерінің бірі оқытуда жаңа технологияларды тиімді пайдалану және енгізу, сонымен қатар кредиттік, дистанциялық, ақпараттық - коммуникациялық оқыту кәсіби білімнің қоғамда және еңбек нарығында болып жатқан өзгерістер қажеттілігіне тез үйлесуге мүмкіндік туғызатыны белгіленген [1].

Біз озық технологияларды меңгермей, білім бәйгесінде оза шаба алмайтынымызды түсіндік. Әрине, 2007 жылдан бастап әлемдік білім деңгейіне қол созғанымыз тек қана қажеттілік емес, болашақ үшін жасалған игі бастама деуге толық негіз бар.

Бұл жүйе әлемдік деңгейдегі білікті мамандарды дайындауға бағытталған. Қоғамның кез келген сынынан сүрінбей өтетін, өз кәсібінің «құлағында ойнайтын» маман иелерін даярлауда бұл жүйенің берері мол екенін әлем елдері мойындады. Біздің әлемдік білім кеңістігінде өзгелермен тереземіз тең болуы үшін кредиттік жүйеге ену аса қажет екенінің маңыздылығы осында болды.

«Еуропа аймағындағы жоғары білімге қатысты біліктіліктерді тану туралы» Лиссабон Конвенциясы, «Жоғары білімнің еуропалық аймағы туралы» Болон декларациясы, ҚР «Еуропа аймағындағы жоғары білімге қатысты біліктілікті тану туралы» Конвенцияны ратификациялау туралы заңы кредиттік оқыту технологиясының біздің ЖОО-да қолданылуына себеп. Аталмыш жүйе арқылы оқыту студенттің өзіндік жұмысына баса көңіл аударуына кеңінен жол ашып берді. Студент білім көзін өзіндік жұмыс, өзіндік ізденіс арқылы таба алатын болды. Демек, өзіндік жұмыстарын белсенді ұйымдастыру аса маңызды. Бүгінгі студент – болашақ маман. Сондықтан, бұл жүйеде студенттердің өзіндік жұмысын олардың өзін-өзі толықтыру, дамыту қабілетін арттыруының алғышарты деп қарастырады. Кредиттік жүйенің ашқан жаңалығы да осы. Оқытушылар студенттердің білім жолындағы бағдаршамы болып, оларға тек бағыт-бағдар беруі керек. Ал, білім қазынасын іздеу студенттің өзіндік ізденісі арқылы жүзеге асады.

Кредиттік оқыту жүйесінің ғылыми – теориялық негіздерін зерттеген қазақстандық ғалым – педагогтар Ж.А.Қараев, А.Қ.Құсайнов, Н.Ә.Асанов, Г.К.Ахметова, С.М.Өмірбаев, К.Ж. Кожаметова, Ш.Т.Таубаева, В.И.Байденко, Ш.М. Майғанова, С.Т.Иманбаева, Б.Абдрасилов, Д.Сулеев т.б. жаңа жүйенің қырларын танып білуге арналған ғылыми мақалалар мен еңбектері жарияланды.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңын іске асыру мақсатында 2007 жылы 22 – қарашада №566 бұйрық бойынша оқу үрдісін оқытудың кредиттік технологиясы бойынша ұйымдастыру ережелері бекітілді, сонымен қатар, осы ереже білімнің барлық деңгейі үшін құптауға лайықты деп танылды.

Оның тарихы 1988 жылы Еуропаның ең ежелгі білім ордасы болып саналатын Болон университетінің 900 жылдығына арналған ректорлар форумынан бастау алып отыр. Болон үрдісі дегеніміз – Еуропа елдерінің ортақ білім жүйесін құруды мақсат етіп, Италияның Болонья қаласында Еуропаның 29 мемлекетінің білім министрлері қол қойған декларация. Аталған құжат қол қойылған қаланың атауына орай, Болон үрдісі атауына ие болған.

1999 жылы Болонья қаласында (Италия) Еуропаның 29 елінің (2003 жылдан бастап 40ел) өкілдері өз жоғары білім жүйелерін бірыңғай жалпыеуропалық стандартқа келтіруге міндеттеме алды. Бұл осы заманғы Еуропада жоғары білім жүйесін дамытудың торапты жолы болып табылады да, өз алдына бүкіл көп ғасырлық тарихында жоғары мектептің терең құрылымдық реформасын көрсетеді [2].

Сонымен, Болон үрдісі – жоғарғы білімнің біртұтас еуропалық кеңістігін құру мақсатында Еуропа елдерінің білім жүйесін жақындастыру және үйлестіру үрдісі. Еуропа елдерінің ұлттық білім беру жүйесін өз серіктес жоғарғы оқу орындарында қолданылып жүрген ең үздік тәжірибелерді, озық ғылыми жаңалықтарды, дарынды студенттер мен білікті мамандарды тарту. Бұл студенттердің, оқытушылардың, басқарушы қызметкерлердің осы кеңістік аясында еркін жүріп – тұруына мүмкіндік беру арқылы іске асырылады. Соның нәтижесінде біртұтас Еуропа әлемдік «білім нарығында» тартымдылыққа, басымдылыққа ие болады.

2.Қазақстандағы Болон үрдісі срапшылар тобы.

Қазақстанда Болон үрдісіне қосылу мәселесі 2003 жылы басталды. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі Ж.Күлекеевтің 2003 жылғы 8 – қазандағы №661 бұйрығымен Болон үрдісінің аспектілерін оқып – үйрену жөніндегі жұмыс тобы құрылды. Бұл жұмыс тобына Қазақстандық кәсіптік жоғары білім жүйесінің еуропалық білім кеңістігіне енуін қамтамасыз ету жөніндегі жұмысты ұйымдастыру, Еуропа кеңесінің, ЮНЕСКО – ның жұмыс топтарымен, өзге де құрылымдарымен және басқа ұйымдармен байланыстарды қамтамасыз ету жүктелді. Жұмыс тобының құрамына Білім және ғылым министрлігінің жауапты қызметкерлері, Қазақстанның іргелі жоғары оқу орындарының ректорлары кірді.

Кредиттік оқыту жүйесінің ғылыми – теориялық негіздерін зерттеген қазақстандық ғалым – педагогтар Ж.А.Қараев, А.Қ.Құсайнов, Н.Ә.Асанов, Г.К.Ахметова, С.М.Өмірбаев, К.Ж. Кожаметова, Ш.Т.Таубаева, В.И.Байденко, Ш.М. Майғанова, С.Т.Иманбаева, Б.Абдрасилов, Д.Сулеев т.б. жаңа жүйенің қырларын танып білуге арналған ғылыми мақалалар мен еңбектері жарияланды.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңын іске асыру мақсатында 2007 жылы 22 – қарашада №566 бұйрық бойынша оқу үрдісін оқытудың кредиттік технологиясы бойынша ұйымдастыру ережелері бекітілді, сонымен қатар, осы ереже білімнің барлық деңгейі үшін құптауға лайықты деп танылды.

3. Болондық және Лисабондық конвенцияның артықшылықтары.

Жұмыс тобының атқарған іс- шараларының нәтижесінде Қазақстан Болон үрдісіне кіру туралы декларацияға қол қойды. Қазақстанның Лиссабон Конвенциясына қол қоюы елімізді халықаралық бағдарламалар мен келісімдердің мүшесі етті. Болон үрдісіне қосылу еліміздің ұлттық білім беру жүйесінде түбегейлі өзгерістер жасауға әкелді. Бұл заң арқылы қазақстандық білім берудің жаңа мүмкіндіктері ашылды:

- адамдарға өздері қалаған жерде білім алу мүмкіндігін беру;
- кез келген ұлттық білім беру жүйесімен сәйкес келуі;
- жоғары білім берудің формалары мен бағдарламаларының барлық түрлерінде қолдануы (күндізгі, кешкі, қашықтықтан оқыту, сырттай);
- халықаралық сынақ ауысымын жасау мүмкіндігі;
- дипломдардың жалпы еуропалық дипломдарға сәйкес келуі [3].

Болон үрдісінің мазмұны төмендегідей *мақсаттардан* тұрады:

- жаппай қабылданатын және салыстыруға келетін ғылыми дәрежелер жүйесін бекіту;
- айқын, ашық, салыстыруға келетін, дипломдарға қосымшалар (бітірушілердің еңбекке орналасуын қамтамасыз ету жоғары білім беру жүйесінің бәсекелестігін арттыру үшін) берілетін дәрежелердің жүйесін қолдану;
- жоғары білім беру жүйесінің екі сатылы: базалық және дипломнан кейінгі жүйесін ендіру; бірінші сатыны аяқтаған соң алатын дәреже еуропаның еңбек рыногінде біліктіліктің жеткілікті деңгейі болып танылады;
- студенттердің икемділігін арттыру құралы ретінде ECTS-тің аналогы болып табылатын кредиттер жүйесін қабылдау. Қабылдайтын оқу орны таныған жағдайда кредиттер жоғары білімнің барлық сатысында (үздіксіз білімді қоса) әрекет етеді;
- икемділікті ынталандыру және студенттер мен оқытушылардың, зерттеушілер мен білім беру менеджерлерінің еркін ауысуына жағдай жасау;
- салыстыруға келетін өлшемдер мен әдіснамаларды жасау мақсатында сапаны қамтамасыз ету (бақылау) саласында еуропалық ынтымақтастықты дамыту;

- ЖОО басқаруда студенттердің рөлін арттыру, оқыту сапасын бақылауға студенттерді қатыстыру;
- жоғары білімді, әсіресе, білім беру бағдарламаларын жобалау, ғылыми зерттеулер сияқты және т.б. салаларда еуропалық өлшеуді күшейту;
- әлеуметтік ынтымақтастықты арттыру және ЖОО-ның оны күшейтуге жауаптылығы;
- ғылым мен білім берудің ықпалдасуын күшейту;
- Еуропаның әлемге ашықтығы, өмір бойы оқу мәселесіне көңіл бөлудің артуы.

4. Еуропамен жалпы білім беру құндылықтары

Олай болса, Болон үрдісінің басты мақсаттарының құрамында еуропалық мәдени құндылықтарды дамытудағы университеттердің негізгі басты орнын мойындау;

- I. жоғары білімді қоғам талаптарына сай бейімдеу қажеттігі;
- II. білім орталықтарына қол жеткізу мақсатындағы азаматтардың жұмылуы;
- III. түлектердің кәсібін айқындауда түсінуге жеңіл, салыстыруға боларлықтай дәрежелер мен мамандықтар қабылдау;
- IV. әртүрлі мәдениеттерге, тілдерге, ұлттық жүйелерге сый-құрметпен қарау;
- V. университеттік автономияны және академиялық еркіндіктерді дамыту; үздіксіз білім беру;
- VI. Болон үрдісі мүшелерінің арасында сенім философиясын орнату жатады.

Ресми заңдық тұрғыда Болон үрдісі Батыс Еуропа мен Қазақстанда қалыптасқан кәсіби білім деңгейін біркелкі "бакалавр-магистр" формуласымен теңестіріп, қазақстандық жоғары білім құжаттарының Еуропада мойындалуына жол ашып, мүмкіндік береді.

Болон үрдісі – жалпы қызмет принциптеріне негізделген жоғары білімнің бірінғай еуропалық жүйесінің құрылу үрдісі.

- Еуропалық білімнің бәсекелестікке қабілеттілігін және тартымдылығын жоғарылату;
  - ұлттық білім жүйелерін жақындастыру;
  - жоғары білімнің ұлттық жүйесін реформалауды қарастыратын жоғары білімнің құрылымдық қайта құрылу процесі, көпдәрежелі жоғары білімді енгізу;
  - академиялық кредиттер жүйесін қабылдау;
  - білім сапасын бақылау;
  - студенттер мен оқытушылардың мобильділігін кеңейту;
  - нәтижелерге және студенттікорталықтандырылған оқытуға бағытталу –
- Болон үрдісі шеңберіндегі басты ұстанымдарға жатады.**

Еуропа мемлекеттері қолдап, бүгінде Ресей де қосылып ықылас білдіріп отырған Болон декларациясының негізгі қағидалары қандай, кредиттік технология деген не, оның қандай артықшылығы бар?

Біріншіден, азаматтарды жұмыспен қамтамасыз ету мақсатында және халықаралық бәсекелестік жағдайында Еуропа білімінің беделін көтеру үшін біртұтас білім мен ғылым мәртебесін қабылдау;

екіншіден, білімнің бакалавр, магистратура, докторантураға негізделген үш сатысын бекіту;

үшіншіден, оқу процесін ұйымдастыру мен білім үлгерімінің қорытындысын бағалау бойынша еуропалық кредиттік жүйені енгізу;

төртіншіден, Еуропа елдері мен университеттері арасында профессорлар мен студенттердің алмасуын өрістету;

бесіншіден, оқу үрдісін Еуропалық сапа деңгейіне көтеру;

алтыншыдан, жоғары оқу орындарында халықаралық аттестаттау мен аккредиттеуді жандандыру.

5. Әлемдік танып негізіндегі кредиттік жүйенің маңыздылығы.

«Кредит-сағат» ұғымын алғаш рет 1869 жылы Гарвард университетінің Президенті, америкалық білім беру саласының белгілі қайраткері Чарльз Элиот енгізген. 1870-1880 жылдары кредит-сағат арқылы пән көлемін өлшеу жүйесі ендірілді. 1892 жылдан бастап АҚШ ұлттық білім беру комитеті «кредит» ұғымын тек колледж емес, орта мектепке де ендірді, бакалаврдағы білім көлемін бағалаудың кредиттік жүйесін білім берудің магистрлік және докторлық сатысына да таратты. Бүгінде Америка мен Батыс Еуропаның көптеген елдерінде қолданылатын кредиттік оқыту технологиясы және оның ережелері Қазақстанда да жетілдіріліп келеді. ҚР-ның мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында (Жоғары білім. Негізгі ережелер. ҚР МЖМБС 5.04.019-2008. ҚР БжҒМ 23.01.2008 ж.) білім берудің кредиттік технологиясы ұғымына төмендегідей анықтама берілген: « ... кредит көлеміндегі білімді есепке алу және білім траекториясын таңдау, жеке тұлғалық ерекшеліктерді есепке алу негізінде шығармашылықпен білім алып, өз білім деңгейін көтеруге бағытталған білім беру жүйесі кредиттік технология», – деп аталады [4 б.23].

Кредиттік оқыту жүйесінің дәстүрлі «сызықты» оқыту жүйесіне қарағанда ерекшеліктері:

– дәстүрлі жүйеде оқытудың мақсаты ақпарат пен нақты білім беру болса, жаңа жүйеде нақты білімнің негізінде білім алушының шешім қабылдай білу дағдыларын дамыту, яғни шығармашылық әрекет пен өздігінен танып-білуді және кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру;

– білім алушылардың оқу жоспарындағы пәндерді таңдаудағы көп еркіндігі, әр студенттің өз жеке оқу жоспарын жасауға тікелей өзі қатысуы, оқыту бағдарламасының икемділігі және таңдау курстарының көптігі;

– студенттердің оқытушыларды таңдаудағы еркіндігі;

– «студент-оқытушы» қарым-қатынасының «субъект-субъект» болып өзгеріп, оқытушының ұйымдастырушылық және қосалқы рөл атқаруы;

– пән таңдауда, оқу траекториясын таңдауда студенттерге көмектесетін академиялық консультанттардың енуі;

– оқу үрдісін ұйымдастыруда факультеттердің еркіндігі, оқу үрдісін қажетті әдістемелік материалдармен (баспа және электронды) қамтамасыз ету қажеттігі;

– әр студенттің эдвайзер көмегімен оқу пәндерін меңгеру үшін білім беру траекториясын таңдау арқылы оқытудың жекелендіруі;

– студенттің өзіндік жұмысының (СӨЖ) үлесінің артуы, оның оқытушы қатысуынсыз жүретін СӨЖ және оқытушы жетекшілігімен жүргізілетін студенттің өзіндік жұмысы (ОСӨЖ) болып бөлінуі;

– игерген білім сапасының емтиханда бағаланып, сынақтың болмауы;

– оқу мотивациясының артуы, шетелде оқу мүмкіндігі, алған білімді басқа елдегі оқу орнының академиялық мойындау кепілдігі;

– оқытуда интерактивті әдістердің кеңінен қолдану мүмкіндігі;

– білім деңгейінің нақтылығы, баға жүйесінде дәстүрлі бағалаудан өзгеше жинақталатын сынақтық жүйенің енгізілуі және дәстүрлі бағалау жүйесіне аудару механизмінің болуы, бағалаудағы ерекшеліктер жатады.

Оның басты ерекшелігі – әр пән бойынша студенттер мен оқытушылардың еңбегін бағалау үшін сынақ бірлігінің (немесе кредиттер жүйесінің) енгізілуі. Ал оқу пәндерін студенттердің меңгеруін бағалау үшін міндетті түрде балдық-рейтингтік жүйе қолданылады.

А.Чучалин мен О.Боев **кредиттік жүйенің мәнін** білім беру бағдарламаларының мазмұнын сандық бағалау жүйесі ретінде, ал рейтингтік жүйені оны игерудің сапасын сандық бағалау жүйесі ретінде түсіндіреді [5].

6.Кредиттік технологияны пайдаланып басқалардың тәжірибесіне сүйене отырып оқу

Қазақстанның жоғары оқу орындарындағы кредиттік жүйенің ендірілуі әлемдік білім беру саласындағы беталыстарды ескеруді, шет елдердегі бұл жүйенің тәжірибесін зерттеуді және жинақтауды қажет етеді.

Әлемдегі оқу орындарында қолданылып жүрген кредиттік жүйенің үлгілері бірнеше типке бөлінеді:

5) кредиттерді жинақтауға бағдарланған кредиттік жүйелер (мысалы USCS);

6) кредиттерді бір мезгілде ауыстыруға және жинақтауға бағдарланған аралас типті кредиттік жүйелер (мысалы CATS);

7) академиялық икемділікті қамтамасыз ету үшін кредиттерді ауыстыруға бағытталған кредиттік жүйелер (мысалы ECTS).

8) Кредиттік жүйе академиялық мобильдік кредиттердің өзгертуіне негізделген. (мысалы ECTS).

Кредиттік оқыту жүйесінің Қазақстандағы ендірудегі алғашқы тәжірибелер оқу үрдісінде студенттің өзіндік жұмысын белсендірудің қажет екендігін көрсетті. Аудиториялық сағаттардың қысқарып, енді білімді игертуде негізгі салмақтың өзіндік жұмысқа түсуі студенттерде өз бетімен білім алу, өзін-өзі дамыту қабілеттерін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

7. Кредиттік жүйе жаңа парадигманы үйренуге негізделген бе?

Кредиттік жүйеде білім берудің жаңа парадигмасы «оқу – қалай оқығанына қарай», «өзін-өзі дамыту», «өмір бойына оқу» болып өзгерді. Жаңа жүйеде оқытушы студенттерге өздігінен білім алудың түрлі әдістері мен жолдарын көрсете отырып, студенттің өз бетімен жасайтын танымдық әрекетінің ұйымдастырушысы болып табылады.

Жоғары оқу орнының жұмысының нәтижесі – білім алушылардың кәсіптік білім беру бағдарламалары бойынша білімдерінің сапасы, ал мамандарды даярлаудың сапасының өлшемі – мемлекеттік білім беру стандартындағы біліктілік талаптарға сәйкес анықталған теориялық дайындық деңгейі арқылы бағаланатын маманның кәсіби құзыреттілігі.

Кредиттік жүйеге ауысу барысындағы кемшіліктер мен қиындықтарға қарамастан Қазақстанның ЖОО-дағы реформалау үрдісін, университеттік білім берудің ұлттық және әлемдік дамуының бағыттарын зерттеу барысында мынандай **оң беталыстар** айқындалды:

- қазіргі заманғы әлеуметтік-мәдени жағдайлар үздіксіз білім берудің өзіндік құндылық идеясын, студенттердің және оқытушылардың ұдайы өз білімін жетілдіруін талап етеді;
- білім беру мазмұнының таңдамалы және көпдеңгейлі болуы;
- қоғам сұранысы мен әлемдік білім жүйесіне ену талаптарына сәйкес жаңа мамандықтардың, жаңа оқу пәндерінің енгізілуі;
- барлық мамандықтардың білім беру стандарттарының, типтік оқу бағдарламаларының кредит жүйеге байланысты жаңалануы;
- барлық оқу пәндері бойынша оқу-әдістемелік кешендердің жаңалануы;
- ақпараттық қоғам жағдайында білім беру үдерісінде аудиториялық жүктеменің қысқаруы, студенттің өздік жұмысының үлесінің артуы;
- студенттің оқуға мотивациясының артуы және оқытудағы негізгі күш оқытудан білім берудегі студенттің өзіндік әрекеті түріндегі оқуға ауысуы;
- оқытушының рөлінің өзгеруі және СӨЖ маңызының артуына байланысты оқытушы құзыреттілігіне талаптың жоғарылауы;
- оқытуда интерактивті әдістердің, жаңа педагогикалық және ақпараттық технологиялардың кеңінен қолдануы;
- пәнаралық байланыстың маңызының артуы.

Жоғарыда айтылғандарды ескере келе, **кредиттік оқыту жүйесінің функциясы** тек білім ауқымын кредиттер түрінде есепке алу ғана емес, ол:

- *білім сапасын қамтамасыз ету құралы*, өйткені кредит-сағат – студенттің оқу жұмысын өлшеудің негізі бірлігі және оның нақты білім беру бағдарламасы бойынша оқу жоспарын орындағанының көрсеткіші;
- *СӨЖ-ді ұйымдастырудың құралы*, өйткені ол студенттерді семестр бойы оқуға мәжбүрлейді, өз бетінше жұмыс істеуін ынталандырады, әрі курс бойынша жинаған бағаның 60-80 % ағымдық және аралық бақылаудың нәтижесінен тұрады;

– студенттердің тәртібіне, тәрбиесіне әсер ету құралы, өйткені ол студенттерді сабақты босатпауға, СӨЖ-ді уақытында тапсыруға мәжбүрлейді;

– оқыту әдістемесін бағалаудың құралы, өйткені оқытушының оқу үдерісінде түрлі әдістерді, СӨЖ түрлері мен формаларын қаншалықты тиімді, үйлесімді қолдануының нәтижесін көрсетеді;

– сонымен бірге, оқу орнына түрлі қаржылық, ұйымдастырушылық, технологиялық проблемаларды шешуге мүмкіндіктер беретіндігі анықталды [4,14].

Жаһандану үдерісі жағдайда қысқа мерзімде әлемдік білім беру кеңістігіне қосылу және халықаралық білім стандарттарына жақындау міндетін жүзеге асыру үшін еліміздің білім беру жүйесі кредиттік технологияны енгізумен қатар, отандық озық тәжірибе мен дәстүрді, тұлғаның мүддесі мен қабілетін ескере отырып, білім беру мекемелері мен бағдарламаларының алуан түрлері мен формаларын қолдануда.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қ.Р. Білім туралы заңы. 2007ж 22 шілде. Ақорда
2. Конвенция о признании квалификации, относящихся к высшему образованию в европейском регионе. Лиссабон, Португалия, 11 апреля 1997г. //www.rc. edu.ru
3. Зона европейского высшего образования. Совместное заявление европейских министров образования. Болонья, Италия, 19 июня 1997 г // www.boloqna.ru
4. Основы кредитной системы образование в Казахстане (С.Б.Абдыгаппарова, Г.К.Ахметова, А.А.Кусаинов; Под общ. Ред.Ж.А.Кулекеева,Г.И.Гамарник, Б.С.Абдрасилова Алматы: Қазақ университеті, 2004- 96с.
5. А.Чучалин, О.Боев. Кредитно-рейтинговая система // Высшее образование в России.-2004.-№3.-с 34-39.